

İslam Hukukunda Recm Cezasının Sübûtu Üzerine Bir Değerlendirme

Muhammed KEY*

Dr. Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara/Türkiye

E-mail: muhammed_key@hotmail.com

ORCID: 0009-0005-2592-129X

ROR: 007x4cq57

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 14 Ekim 2023

Kabul Tarihi: 23 Aralık 2023

Yayın Tarihi: 31 Aralık 2023

Değerlendirme: Bu makalenin ön incelemesi iki iç hakem (editörler - yayın kurulu üyeleri) içerik incelemesi ise iki dış hakem tarafından çift taraflı kör hakemlik modeliyle incelendi. Benzerlik taraması yapılarak (turnitin) intihal içermediği teyit edildi.

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Etik Bildirim: ahif@ahievran.edu.tr - <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ahif>

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ahif>

Öz

Fıkıh ve hadis kaynaklarının “Kitabü'l-hudûd” başlığı altında ele alınan Recm cezası, İslam ceza hukukunun önemli konularından biridir. Bu çalışmada recmin sübûtu bağlamında recm cezasına yaklaşımlar ve söz konusu yaklaşımların metotları incelenmektedir. Recm cezasının sübûtu Kur'ân-ı Kerîm, hadis ve tarihsel süreç içerisinde Müslümanların fiilî uygulamaları ekseninde değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bazı âlimler recm âyeti olarak nitelenen ifadenin varlığını recmin sübûtu açısından yeterli görürken, bazılarına göre ise ilgili ifade ve hadisler, recmin sübûtu açısından yeterli değildir. Burada dikkat çeken, söz konusu uygulamanın İslam tarihinde birçok kez vuku bulmuş olmasıdır. Nitekim recmin sünnet ile sübûtuyla ifade edilmek istenen de aynı şeydir. Bunun yanı sıra sonraki dönemlerde recm cezasının sübûtu üzerine icmâ oluşması da bu konudaki ihtilafın sona erdiğine işaret etmektedir. Zira icmâ, herhangi bir şer'i hüküm üzerinde müctehidlerin fikir birliğine varması olarak tanımlansa da aynı zamanda hüküm üzerinde bir ihtilafın kalma-
dığına da bir işarettir. Bu bakımdan recm hakkındaki tartışmalara ve diğer ihtilafli meselelere bu minvalde yaklaşmak beraberinde farklı tartışmaları getirmekle birlikte ilk dönem İslam hukukçuları açısından görüş birliğinin bir tezahürü olarak görülebilir. Sünnet ve icmâ ile sabit olduğu vurgulanan recm cezasının sübût ve uygulamasına dair Kur'ân-ı Kerîm'de sarîh veya delalet içerikli bir nas bulunmamaktadır. Ancak recm uygulaması hakkındaki ihtilafın odak noktası durumunda olan ve celde âyeti olarak tabir edilen Nûr suresinin 2. ayeti, recmin nesih veya tahsisini gündeme getirmektedir. Aynı zamanda Nisa suresinin 24 ve 25. âyetlerinde muhsanât lafzına yüklenen anlamlar da recme yaklaşımın seyrini değiştirmektedir. Ayrıca yalnızca Kur'ân-ı Kerîm'i asıl kabul edip âyetler arası bir değerlendirme yaparak meseleyi açığa kavuşturmak makul bir yaklaşım tarzı olarak görünmemekte ve mesele kısır bir döngüye itilmektedir. Bu sebeple konuyu çevreleyen diğer delil, karine ve emarelerin de göz önünde bulundurulması gerekmekte; bunun yanı sıra akli ön plana çıkaran güncel yaklaşımların şâri'e bazı uygulamaları yakıştıramaması nedeniyle herhangi bir delile dayanmayan çıkarımları da recm cezası ile tartışmaları farklı yerlere taşımaktadır. Bu sebeplerle bu çalışmada recm cezası, Kur'ân ve sünnet perspektifinden bakılarak fıkıh usulü açısından irdelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Recm Cezası, Muhsan, Gayrı muhsan, Celde, Hür kadınlar, Cariye.

Atıf: Key, Muhammed. “İslam Hukukunda Recm Cezasının Sübûtu Üzerine Bir Değerlendirme”. *AHİF* 1 (Aralık 2023), 21-37.

An Evaluation On The Validity Of The Punishment Of Recm in Islamic Law

Muhammed KEY*

Abstract

The punishment of “Recm”, which is discussed under the title of “Kitab al-hudūd” in fiqh and hadith sources, is one of the important issues of Islamic criminal law. This study examines the approaches to the punishment of recm and the methods of these approaches in the context of the proof of “recm”. The subrogation of the punishment of recm has been tried to be evaluated on the basis of the Holy Qur’an, hadith and the actual practices of Muslims in the historical process. According to some scholars, the existence of the statement characterized as the verse of recm is sufficient for the submission of recm, while according to others, the relevant statements and hadiths are not sufficient for the submission of recm. What is noteworthy here is that the practice in question has occurred many times in Islamic history. As a matter of fact, this is the same thing that is intended to be expressed by the submission of the sunnah. In addition to this, the formation of ijmaa on the validity of the punishment of recitation in later periods indicates that the dispute on this issue has come to an end. Although ijmaa is defined as the consensus of the mujtahids on a Shari’ah ruling, it is also a sign that there is no more disagreement on the ruling. In this respect, approaching the debates on recm and other controversial issues in this manner can be seen as a manifestation of consensus for the early Islamic jurists, although it brings different debates. There is no explicit or evidentiary Qur’anic verse on the authenticity and application of the punishment of stoning, which is emphasized to be fixed by the Sunnah and *ijmā’*. However, the verse of Jaldah, which is the focal point of the dispute about the application of recitation, brings up the naskh or tahsir of recitation. At the same time, the meanings attributed to the word *muhsanāt* in verses 24 and 25 of Surah al-Nisa change the course of the approach to stoning. Moreover, accepting the Qur’an as the main source and clarifying the issue by making an evaluation between verses does not seem to be a reasonable approach and the issue is pushed into a vicious circle. For this reason, other evidence, presumptions and indications surrounding the issue should also be taken into consideration; in addition to this, the current approaches that emphasize reason, which are not based on any evidence due to the inability of the Shāri’ah to justify certain practices, carry the discussions on the punishment of recompense to different places. For these reasons, in this study, the punishment of recompense is analysed from the perspective of the Qur’an and the Sunnah in terms of fiqh methodology.

Keywords: Islamic Law, Recm Penalty, Muhsan, Non-Muhsan, Jaldah, Free women, Concubine.

PhD Student, The University of Ankara Yıldırım Beyazıt, Institute For Social Sciences, Ankara/Türkiye

E-mail: muhammed_key@hotmail.com

ORCID: 0009-0005-2592-129X

ROR: 007x4cq57

Article Type: Research Article

Date Received: 14 October 2023

Date Accepted: 23 December 2023

Date Published: 31 December 2023

Review: Single anonymized - Two Internal (Editorial board members) and Double anonymized - Two External Double-blind Peer Review

Ethical Statement It is declared that scientific and ethical principles have been followed while conducting and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Complaints: ahif@ahievran.edu.tr
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ahif>

Conflicts of Interest The author(s) has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author(s) acknowledged that they received no external funding to support this research.

Copyright & License Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ahif>

Citation: Key, Muhammed. “İslam Hukukunda Recm Cezasının Sübûtu Üzerine Bir Değerlendirme”. *AHİF* 1 (Aralık 2023), 21-37.

Giriş

Recm cezası, tarih boyunca Müslüman ilim adamlarının gündemini teşkil eden konulardan biri olarak yerini almıştır. Bir yandan ferdi diğer yandan toplumu ilgilendiren recm cezasının varlığına ilişkin olumlu ya da olumsuz görüşleri görmek mümkündür. Kimi âlimler recmin varlığının Kur'ân'da olmayıp, hadislerin bu noktadaki sübûtunun yeterli olamayacağı kanaatini savunurken, kimileri ise ilgili âyetin neshedildiği, Hz. Peygamberden gelen rivâyetlerde ve sahabe uygulamalarında bu cezanın uygulandığına dair bilgilerden hareketle recmin sübûtuna yönelik görüş beyan etmişlerdir. Yine bu cezanın ta'zir türünden sayılacağı dolayısıyla had konusu olarak değerlendirilmeyeceği çağdaş bazı İslam hukukçuları tarafından ifade edilmiştir.

Recm cezasıyla ilgili yaklaşımları incelediğimizde, görüşlerin recmin sübûtu noktasında yoğunlaştığı görülmektedir. İslam Hukukunun ana kaynakları olan Kur'ân ve sünnetten müspet ya da menfi hükümler çıkarılması ve sünnette recm uygulamalarının açıkça görülmesi meseleyi içinden çıkılmayan bir noktaya getirmiştir. Bu nedenle recmin sübûtuna yönelik tahliller yaparak tarafların değerlendirmesine ışık tutmaya çalışacağız.

1. Recm Cezasının Kur'ân-ı Kerîm'de Sübûtu Meselesi

Recmin varlığını savunanlara göre, lafzî farklılıklar taşımakla beraber kaynaklarda genellikle “الشيخ والشيخة إذا زنيا فارجموهما البتة” şeklinde geçen recm âyetinin Hz. Peygamber zamanında bizzat var olduğu daha sonra da hükmünün bâkî kalıp metninin mensûh kılındığı ifade edilmiştir. Hadisler açısından konuyla ilgili rivâyetlerin kısmen zengin olduğu söylenebilir. Uygulama bakımından recm cezasının tarihte farklı dönemlerde uygulanmış olması ise araştırmacıları had veya siyaset-i şer'iyye bağlamında değerlendirmeye sevk etmiştir. Bu sebeple recm konusunun âyet, hadis ve uygulama bakımından incelenmesi önem arz edecektir.

1.1 Recm Âyeti Olduğu İddia Edilen İbârenin Hükümü

İslam hukukunda recm cezasının sübûtu hususunda ulemanın ihtilafı, lafzî mensûh hükmü bâkî âyet ve sünnet üzerinedir.¹ Kur'ân-ı Kerîm'de recm âyetinin hükmen bâkî ve lafzen mensûh kabul edilişi, mütekaddim bazı hanefî âlimler tarafından tartışılmıştır.² Nitekim Cessâs (ö. 370/981), *el-Fusûl fi'l-Usûl* adlı eserinde tilâvetin mensûh kabul edilmesi için bu neshin Hz. Peygamber zamanıyla sınırlı olduğunu, Hz. Peygamber'in vefatından sonra ise bunu caiz görmediğini ifade etmektedir.³ Yine Cessâs recmin âyet olduğu yaklaşımını doğuran rivâyetlerde “Allah'ın indirdiği” ifadesiyle vurgulanmak istenenin recm âyeti olarak anlaşılması gerektiği ve mana ile rivâyette râvîlerin farklı lafızlardan dolayı ilgili ibâreyi âyet olarak anlaması üzerinde durmaktadır.⁴ Serahsî (ö. 483/1090) ise *el-Usûl*'ünde recm âyetinin Allah'ın kitabında olmasından kastedilenin Allah'ın hükmü olduğunu açıklamaktadır. Buna mukabil olarak Mevsîlî (ö. 683/1284), recm âyeti olarak geçen lafzın metninin mensûh ve manasının (hükmünün) bâkî olduğu hususunda icmâ olduğunu söylemektedir.⁵

1 Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed el-Bağdâdî İbnü'l-Cevzî, *Nevâsihu'l-Kur'ân = Nâsihu'l-Kur'ân ve Mensûhuh*, thk. Muhammed Eşref Alî el-Mîlbârî (Medine: y.y., 1423/2003), 2/357, 358.

2 Ahmed b. Ali Ebû Bekr er-Râzî el-Cessâs, *el-Fusûl fi'l-Usûl* (Vizâratu'l-Evkâfu'l-Kuveytiyye, 1994), 2/253-260; Muhammed b. Ahmed b. Ebî Sehl Şemsu'l-eimme es-Serahsî, *Usûlu's-Serahsî*, ed. Ebû'l-Vefâ el-Efğânî (Beirut: Dâru'l-Ma'rife, 1973) 2/78, 79.

3 el-Cessâs, *el-Fusûl fi'l-Usûl*, 2/253

4 el-Cessâs, *el-Fusûl fi'l-Usûl*, 2/259, 260.

5 Ebu'l-Fadl 'Abdullâh b. Mahmûd el-Hanefî el-Mevsîlî, *el-İhtiyâr li ta'lîli'l-Muhtâr* (Kahire: Matba'atu'l-Halebî, 1356), 4/84.

Recm âyeti olarak zikri geçen ibârenin Arapça formunda muhtelif versiyonları bulunmaktadır.⁶ Bir ibârenin Kur'ân'da sübût bulması onun lafzen mütevatir oluşuna bağlıdır.⁷ Bu bakımdan ilgili ibârenin lafzen farklılıklar içermesi nedeniyle lafzî mütevâtir kabilinden değerlendirilmesi mümkün görünmemektedir. Ayrıca Hz. Peygamber uygulamalarının da vahiy kontrolünde olmasından hareketle recm âyeti olarak geçen ifadenin, ilgili konu ve hükümlerin zihinlerde yerleşmesine yönelik olarak değerlendirildiği görülmektedir.⁸

Kur'ân'da var olduğu iddia edilen recm âyetinin sübûtu, kaynağı itibariyle farklı açılardan tartışılmıştır. Önemli olan nokta şu ki, söz konusu âyetin Kur'ân'da olduğuna dair kesin bir malumatın olmamasıdır. Bu bakımdan ilgili ibârenin vahiy kaynaklı ve tefsir kabilinden olması,⁹ aslının ise âyet olarak Kur'ân'da yer almadığına dair yaklaşımlardan hareketle nesh kapsamında değerlendirilemeyeceği açıktır.¹⁰ Recm âyeti olarak bilinen sözün recm cezasını kabul edenleri, tilâveti mensûh hükmü baki olarak Kur'ân'da sabit olduğu kanaatine sevk eden husus ise bu cezanın Hz. Peygamber ve sahabe tarafından fiili olarak uygulanması olmuştur.¹¹ Bu bakımdan recm cezasıyla bağlantılı görülen âyetler ve âyetler üzerindeki değerlendirmelerin incelenmesi gerekmektedir.

1.2. Recm Cezasıyla İlişkilendirilen Âyetlerin Analizi

Kur'ân-ı Kerîm'de recm cezasıyla bağlantılı olan âyetler Nisa ve Nûr surelerinde bulunmaktadır. Konunun ilgili âyetler üzerinde derin tartışmalar içermesi nedeniyle meallerini vermek yerinde olacaktır.

1. “Kadınlarınızdan çirkin fiilde bulunanlara karşı aranızdan dört şahit getirin. Eğer şahitlik ederlerse, o kadınları ölüm alıp götürünceye yahut Allah onlara bir yol açıncaya kadar evlerde tutun.”¹²
2. “Sizlerden fuhuş (zina) yapanların her ikisini de incitip kınayın. Eğer onlar tövbe edip ıslah olurlarsa onları incitip kınamaktan vazgeçin. Çünkü Allah tövbeleri çok kabul edendir, çok merhamet edendir.”¹³
3. “(Savaş esiri olarak) sahip olduklarınız hariç, evli kadınlar (da size) haram kılındı. (Bunlar) üzerinize Allah'ın emri olarak yazılmıştır. Bunların dışında kalanlar ise, iffetli yaşamak ve zina etmemek şartıyla mallarınızla (mehirlerini verip) istemeniz size helal kılındı. Onlardan (nikâhlanıp) faydalanmanıza

6 Detaylı bilgi için bkz: Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahmân b. el-Fazl ed-Dârimî, *es-Sünen*, thk. Hüseyin Selim Esed ed-Dârânî, (Suûdî Arabistan: Daru'l Muğnî, 2000), “Hudûd”, 16; Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Alî el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkadir Ata, (Mekke: Daru'l Bâz, 1994, 8/211; Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî, *Müsned*, (Kahire: Müessesetü Kurtuba, t.s) 5/132, (No: 21245); Rivayetler toplu halde görmek için bkz. Muhsin Demirci, “Nesh bağlamında Recm Ayeti Sorunu”, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18 (2000), 101-119.

7 Demirci, “Nesh Bağlamında Recm Ayeti Sorunu”, 108.

8 Mehmet Boynukalın, *İslam Hukukunda Zina Suçu ve Cezası* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995), 124.

9 Tefsir kabilinden kasıt; “Recm Allah'ın kitabındandır” sözüyle anlaşılan كَتَبَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ (Sizin üzerinize yazıldı) gibi Allah'ın bir hükmüdür manasında yahut vahy-i gayr-ı metluv şeklinde anlaşılmasıdır. Detaylı bilgi için bk.: el-Cessâs, *el-Fusûl fi'l-Usûl*, 2/253-260.

10 Boynukalın, *İslam Hukukunda Zina Suçu ve Cezası*, 124.

11 Davut İltaş, *Klasik Nesih Teorisi ve Çağdaş Tefsirciler* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2016), 92.

12 Kur'ân-ı Kerîm Meâli, çev. Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012), en-Nisâ 4/15.

13 en-Nisâ 4/16.

karşılık sabit bir hak olarak kendilerine mehirlerini verin. Mehir belirlendikten sonra, onunla ilgili olarak uzlaştığınız şeyler konusunda size günah yoktur. Şüphesiz ki Allah (her şeyi) hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.”¹⁴

4. “Sizden kimin, hür mü’min kadınlarla evlenmeye gücü yetmezse sahip olduğunuz mü’min genç kızlarınızdan (cariyelerinizden) alsın. Allah sizin imanınızı daha iyi bilir. Hepiniz birbirinizdensiniz. Öyle ise iffetli yaşamaları, zina etmemeleri ve gizli dost tutmamaları halinde sahiplerinin izniyle onlarla evlenin, mehirlerini de güzelce verin. Evlendikten sonra bir fuhuş yaparlarsa, onlara hür kadınların cezasının yarısı uygulanır. Bu (cariye ile evlenme izni), içinizden günaha düşmekten korkanlar içindir. Sabretmeniz ise sizin için daha hayırlıdır. Allah çok başılayandır, çok merhamet edendir.”¹⁵
5. “Zina eden kadın ve zina eden erkekten her birine yüzer değnek vurun. Allah’a ve ahiret gününe inanıyorsanız, Allah’ın dini (nin koymuş olduğu hükmü uygulama) konusunda onlara acıyacağınız tutmasın. Mü’minlerden bir topluluk da onların cezalandırılmasına şahit olsun.”¹⁶
6. “Namuslu kadınlara zina isnat edip sonra da dört şahit getiremeyenlere seksen değnek vurun. Artık onların şahitliğini asla kabul etmeyin. İşte bunlar fâsık kimselerdir.”¹⁷

Nisa Suresinin 15. âyeti kadınların çirkin fiili halinde ölünceye kadar hapsedilmelerini konu ederken aynı surenin 16. âyeti zina edenlerin incitilmesi ve kınanmasından bahsetmektedir. Bu âyette zina ile ilgili hükümlerin Ubâde b. Sâmî’ten hem celde hem de recm cezasının birlikte zikredildiği rivâyet ile nesh olunduğu bildirilmektedir. Daha sonra celde cezasını içeren âyetin nazil olmasıyla muhsan olmayanlar hakkında celde, muhsan olanlar hakkında da recm cezası hükmünün yerleştiği belirtilmektedir.¹⁸

Yukarıdaki diğer âyetlerde görüş farklılığına sebep olan kısım ihsan “احسان” kavramıdır. Bu kavram iman etme, İslam’a girme, hür olma veya hürriyete kavuşma, evlenme ve iffetli olma gibi anlamlar ihtiva etmektedir.¹⁹ Bu kavramın Nisa 24-25 ve Nûr 4. âyette geçtiği üzere anlamlarının siyak ve sibakına göre değiştiğini görmek mümkündür. Nitekim Neseffî’nin (ö. 1310/710) *Medâriku’t-Tenzil* adlı eserinde Nisa Suresi 24. âyette iki kavramdan birincisi evli kadınlar, ikincisi ise iffetli kadınlar olarak zikredilmektedir.²⁰ Aynı surenin 25. âyetinde ise dört defa aynı kavram geçmekte ve bunlar sırasıyla “Müslüman hür kadınlar, iffetli kadınlar, evlilik yapan kadınlar, hür kadınlar” şeklinde aynı müellifçe tefsir edilmektedir.²¹ Ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanan *Kur’ân-ı Kerîm Meâli*’nde Neseffî’nin tefsirindeki tercih edilen anlamın esas alındığı görülmektedir.²²

14 en-Nisâ 4/24.

15 en-Nisâ 4/25.

16 en-Nûr 24/2.

17 en-Nûr 24/4.

18 el-Cessâs, *el-Fusûl fi’l-Usûl*, 3/7, 8; Ebû Bekr Şemsü’l-Eimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed es-Serahsî, *el-Mebcut*, (Beyrut: Dâru’l Ma’rife, 1993), 9/36.

19 Muhammed b. Mukerrem b. Ali Ebu’l-Fadl Cemâluddîn el-Ifrikî İbn Manzûr, *Lisânu’l-Arab* (Beyrut: Dâru Sâdır, 1414) 13/119, 120.

20 Ebü’l-Berekât Hâfızüddîn Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd en-Neseffî, *Medâriku’t-Tenzil ve Hakâiku’t-Te’vîl*, (Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 2017), 1/347-348.

21 en-Neseffî, *Medâriku’t-Tenzil ve Hakâiku’t-Te’vîl*, 1/349-350.

22 Nisâ Suresi 25. âyetinin mealî şu şekildedir: “İçinizden mümin ve hür kadınlarla evlenmeye gücü yetmeyen kimse, ellerinizin altında bulunan mümin câriye kızlarınızdan alabilir. Allah sizin imanınızı daha iyi bilmektedir. Birbirinizden türeyip gelmektesiniz. Öyleyse iffetli yaşamaları, zina etmemeleri, gizli dost tutmamaları şartıyla ve ailelerinin de izniyle onları nikâhlayın, mehirlerini de âdete uygun olarak verin. Evlendikten sonra bir fuhuş

Recm cezası üzerine yapılan araştırmalarda ihtilaf noktasının Nisa Suresinin 25. âyetinde dördüncü defa geçen *فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى الْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْعَذَابِ* ifadesi olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim âyetin bu kısmına Kurtubî ve Neseî'nin “Hür ve evli olmayan kadınlar” manası verdikleri bilinmektedir. Ayrıca cariyelere uygulanacak cezanın, hür kadınların yarısı olduğuna dair kanaatleri de malumdur.²³

Âyette zikredilen kısım için çağdaş İslam hukukçularından H. Tekin Gökmenoğlu tarafından “Evli hür kadın manası” verildiği görölmektedir.²⁴ Bu bağlamda Gökmenoğlu, Hz. Peygamber döneminden bu zamana kadar görölen recm uygulamalarını dikkate almaksızın, cariyelere uygulanacak cezanın hürlerin cezasının yarısı olmasını delil göstererek evli hür kadınları, Nûr suresi 2. âyetinde geçen “Zina eden kadın ile zina eden erkeğin her birine yüz” sopa vurun sözünün kapsamına dâhil etmektedir. Bu bakımdan evli ve hür olan kadınlarla bekâr hür kadınlar bir tutularak, celde cezasının muhsan-gayrı muhsan ayırımına bakılmaksızın uygulanacağı belirtilmektedir.²⁵

Evli olan cariyelere celde cezası için karşılaştırmanın ancak evli olan hür kadınlarla yapılması gerektiği görüřü²⁶ önceki dönem âlimlerinin ceza açısından evli olan cariyeyle hür evli olmayan kadınları mukayesesine zıt bir durumdur. Burada dikkat edilmesi gereken husus, recm cezasını had olarak gören âlimlerin recm uygulamalarını göz ardı etmemeleridir. Bu noktada karşılaştırmanın ancak evli olan hür kadınlarla yapılması gerektiğini ifade eden Gökmenoğlu, recm konusundaki haberlerin şekil itibariyle mütevatir görünse bile sünnet sayılan bir rivâyetle Kur’ân hükmünün ilgasını caiz görmemektedir.²⁷

Zina suçunun cezası olarak Kur’ân’ın kendi içinde evli ve hür Müslümanlara da celde cezası uygulanması gerektiği sonucuna götüren deliller bulunduğunu belirten Hamza Aktan, Nisa Suresi 24. âyetteki “evli kadınlar” ifadesiyle cariyelere uygulanacak yarı cezanın bu şekilde belirleneceğini, recm (ölüm) cezasının bölünemeyeceğini ancak celdenin bölünebileceğini ifade etmiştir. Bu yaklaşıma göre ise “evli ve hür” – “bekâr ve hür” kadınlar arasında ceza açısından bir ayırım bulunmamaktadır.²⁸

2. Recmle İlgili Hadislerin Analizi

2. 1. Recm İle İlgili Hadisler

İslam hukukunda bir mesele hakkında hüküm verebilmek için bir takım delillere ihtiyaç vardır.

yaparlarsa onlara, hür kadınların cezasının yarısı gerekir. Bu (câriye ile evlenmek), içinizden günaha düşmekten korkanlar içindir; sabretmeniz ise sizin için daha hayırlıdır. Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir.”. Kaynak için bkz. Kur’an Yolu (Erişim 21 Aralık 2023), en-Nisâ 4/25.

23 en-Neseî, *Medâriku’t-Tenzil ve Hakâiku’t-Te’vil*, 1/349-350; Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh el-Kurtubî, *el-Câmi’ li-Ahkâmi’l-Şur’ân*, thk. Hişam Semir el-Buhârî, (Riyad: Daru Âlemi’l Kütüb, 2003), 5/145.

24 Gökmenoğlu, “Kur’an-ı Kerîm’de olmayan ve Onunla Çelişen Ceza: Recm”, 128.

25 Gökmenoğlu, “Kur’an-ı Kerîm’de Olmayan ve Onunla Çelişen Ceza: Recm” 126.

26 Gökmenoğlu, “Kur’an-ı Kerîm’de Olmayan ve Onunla Çelişen Ceza: Recm” 126.

27 Gökmenoğlu, “Kur’an-ı Kerîm’de Olmayan ve Onunla Çelişen Ceza: Recm” 127. Ayrıca câriye evlenip zina ettiğinde ona uygulanacak haddin, gayr-i muhsan hürlerin cezasının yarısı olan 50 celde (sopa) olduğuna dair icmâ bilgisi mevcuttur. Detaylı bilgi için bkz. Ebû'l-Velîd Muħammed b. Aħmed b. Muħammed b. Aħmed Kurtubî Endelüsî İbn Rüşd, *Bidâyetu'l-Muctehid ve Nihâyetu'l-Mukteşid* (Kâhire: Dâru'l-Ĥadîs, 1425/2004), 4, 220.

28 Hamza Aktan, “Recm Cezası Örneğinde Sosyal Değişim Olgusu ve Kur’an”, *Çağımızda Sosyal Değişme ve İslam 2002 Yılı Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri* (Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003), 419.

Bu delillerin en başında ise nas diye ifade edilen Kur'ân ve sünnet gelmektedir. Recm cezasıyla ilgili olarak Kur'ân-ı Kerîm'de mensûh olduğu rivâyet edilen lafız, muhsan – gayr-ı muhsan ayrımında yorumu konu olan âyetler ve celde âyeti, üzerinde hüküm verebilmek için hadislerle başvurmamızı zorunlu kılmaktadır. Bu bakımdan kaynaklarda recm cezası çerçevesinde tartışma konusu olan hadisleri zikretmek yerinde olacaktır.

Ubade b. es-Samit'den gelen bir rivâyette; hem celde hem de recm cezası birlikte zikredilmiştir. Söz konusu hadis şöyledir: “Resûlullah ‘Benden öğrenin, benden öğrenin, şüphesiz Allah o kadınlar hakkında bir yol açtı. Evli olan evliyle (zina ederse onlara) yüz sopa ve taşlarla recm (cezası vardır); bekâr, bekârla zina ederse yüz sopa ve bir sene sürgün’ buyurdu.”²⁹

Diğer bir rivâyette ise Hz. Peygamber, “Allah’tan başka ilah olmadığına, benim Allah’ın Resûlu olduğuma şahadet eden Müslüman bir kişinin kanı ancak üç şeyden birisi ile helal olur; zina eden seyyib, cana karşı can ve dinini terk edip cemaatten ayrılan kimse” buyurmaktadır.³⁰

Ebû Hureyre ve Zeyd b. Halid el-Cüheni'den gelen rivâyette ise bekâr erkek için 100 celde ve bir yıl sürgün cezası, kadına itirafı halinde recm cezası uygun görülmüştür. Bahsi geçen rivâyet ise şu şekildedir;

“İki adam, Resûlullah ‘a dâvalarını getirdiler. Birisi:

“Yâ Resûlullah! Aramızda Allah’ın kitabı ile hükmet” dedi. Öbür hasım:

“Evet, ey Allah’ın Resûlü! Aramızda Allah’ın kitabı ile hükmet. Bana da izin ver ben de konuşayım” dedi.

Resûlullah : “Haydi konuş deyince Adam: ‘Oğlum bu adamın yanında ücretli (işçi) idi. Karısı ile zina etti. Bana, oğlumun recmedileceğini söylediler. Ben de, yüz koyun ve bir de câriye vererek oğlum kurtardım. Sonra ilim adamlarına sordum. Onlar, oğluma yüz değnek had ve bir yıl sürgün gerektiğini, sadece onun karısının recmedileceğini söylediler’ dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber Allah’a yemin ederim ki, aramızda, Allah’ın Kitabı ile hükmedeceğim. Koyunların ve cariyen sana geri verilecektir’ buyurdu. Adamın oğluna yüz değnek vurdu ve bir yıl sürgün etti. Üneys el-Eslemî’ye³¹ de, diğerinin karısına gitmesini, eğer itiraf ederse recmetmesini emretti: Kadın itiraf etti, Üneys de recmetti.”³²

Yukarıdaki hadisler, hadis kitaplarının özellikle hadler bölümünde yer almaktadır. Zikredilen rivâyetlerden Hz. Peygamberin hayattayken recm cezasını bizzat uyguladığı anlaşılmaktadır. Öte yandan bu rivâyetlerin çoğunun hadis kitaplarında işlendiği başlıktan hadis âlimlerinin recmi bir had cezası olarak kabul ettikleri anlaşılmaktadır.

29 Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş’as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî, *es-Sünen*, thk. Yasir Hasan, İzzuddîn Dilli, İmad et-Tayyar, (b.y.: Merkezü’r-Risâle, 2015), “Hudûd”, 23; Ebü’l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî, thk. Muhammed Fuat Abdülbaki (Beyrut: Daru İhyâ’it Tûrasi’l Arabî, ts.), “Hudûd”, 13.

30 Ebu Davud, “Hudûd”, 1; Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu’fî el-Buhârî, *el-Câmi’u’s-Sahîh*, thk. Muhammed Züheyr b. Nâsır, (b.y.: Daru Tavki’n Necât, 2001), “Diyat”, 6; Müslim, “Kasame”, 25,26; Dârimî, *es-Sünen*, “Hudûd”, 2.

31 Hz. Peygamberin recm cezası için takip ve soruşturma işini verdiği sahabelidir.

32 Buhârî, “Sulh”, 5, “Eymân ve Nüzûr”, 3; Hudûd”, 30; Ebu Dâvud, “Hudûd”, 25; Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvînî, *es-Sünen*; thk. Muhammed Fuat Abdülbaki, (b.y.: Daru İhyai’l Kütübi’l Arabî, ts.), “Hudûd”, 7; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 7/115; Dârimî, “Hudûd”, 12.

2.2. Hz. Peygamber'in Recm Uygulamaları

Mâiz b. Mâlik'in recm cezası,³³ Cüheyneli/Gamidiyeli kadının recmi³⁴ ve iki Yahudi'nin recm³⁵ edildiğinden bahseden hadisler, Hz. Peygamber dönemindeki recm uygulamalarına örnek gösterilmiştir. Söz konusu hadisler, Kütüb-ü Sitte olarak meşhur olan muteber hadis kaynaklarında yer almaktadır. Sened kritiği açısından incelendiğinde Mâiz b. Mâlik olayını ele alan rivâyetlerin geneli sahih veya hasen derecesindedir.³⁶ Yine Gamidiyeli kadının recmi meselesinde nakledilen rivâyetlerin de genel olarak sahih ya da hasen olduğu ifade edilmektedir.³⁷ Ayrıca farklı tariklerde zikredilen kadının “Herhalde sen, Mâiz’i geri çevirdiğin gibi, beni de geri çeviriyorsun, oysa vallahi ben gebeyim” sözleri hadisenin Mâiz b. Mâlik’e uygulanan recmden sonra olduğunu göstermektedir.

İki Yahudi'nin recmedilme meselesinin de sened açısından «sahih» olarak değerlendirildiğini görmek mümkündür.³⁸ İlgili hadisin *Sahih-i Buhârî*, *Sahih-i Müslim*, *Sünen-i Ebû Davûd* ve İmam Mâlik'in *el-Muvatta'sında*³⁹ rivâyet edildiği de bilinmektedir.

- 33 Ebu Dâvud, “Hudûd”, 24; Hadise şöyle geçmektedir: Nuaym b. Hezzâl, babasının (Hezzâl)'ın, şöyle dediğini rivayet etmiştir: Mâ'iz b. Mâlik babamın yanında kalan bir yetimdi. Mahalleden bir cariyeye cinsî ilişki kurdu. Babam kendisine: “Resûlullah (s.a)'e git, yaptığını haber ver. Belki senin için (Allah'tan) bağış diler” dedi. Bunu, Mâiz için bir çıkış yolu bulunur umuduyla istemişti. Mâiz, Râsûlullah'a gelip: “Yâ Resûlullah! ben zina ettim. Bana Allah'ın Kitabını (hükümünü) uygula” dedi. Resûlullah ondan yüz çevirdi. Mâiz dönüp tekrar; “Yâ Resûlullah! Ben zina ettim. Bana Allah'ın kitabını (hükümünü) uygula” dedi. Resûlullah yine ondan yüz çevirdi. Ama Mâiz tekrar dönüp: “Yâ Resûlullah! Ben zina ettim. Bana Allah'ın Kitabını uygula dedi.” Nihayet bunu dört kez söyleyince, Resûlullah (s.a): “Sen bunu dört kez söyledin. Kiminle zina ettin?” dedi. Mâiz: “Falan kadınla” Onunla birlikte yattın mı? –Evet. Derin onun derisine değdi mi? –Evet Onunla cinsel ilişkide bulundun mu? –Evet. Bunun üzerine Resûlullah (s.a) recmedilmesini emretti. Mâiz, Harre'ye götürüldü. Recmedilip de (recmedilmeye başlanıp da) taşın acısını hissedince sabredemedi, (recmedildiği yerden) çıkıp kaçtı. Arkadaşları yetişemediği halde Abdulah b. Üneys yetişip, bir deve inciği aldı ona atıp öldürdü. Sonra Resûlullah (s.a)'e geldi ve bunu kendisine haber verdi. Resûlullah (s.a): “Keşke bıraksaydınız. Belki tövbe ederdi de, Allah tövbesini kabul ederdi” buyurdu.
- 34 Ebu Dâvud, “Hudûd”, 25; Olay şöyle anlatılır: Imrân b. Husayn (r.a) den rivayet edildi ki: Bir kadın, - Ebân'ın hadisinde denildiğine göre, Cüheyneli bir kadın Resûlullah (s.a)'e gelip, zina ettiğini ve gebe olduğunu söyledi. Resûlullah (s.a) kadının bir velisini çağırdı ve: “Ona iyi davran, çocuğunu doğurunca getir” buyurdu. Kadın çocuğunu doğurunca (velisi onu Resûlullah'a) getirdi. Rasûlullah (s.a) emir buyurdu ve elbisesi üzerine bağlandı. Sonra da efendimizin emri ile recmedildi. Sonra yine emretti ve ashap cenazesini kıldı. Ömer (r.a); Yâ Resûlullah! O zina etmiş olduğu halde, namazını kılıyor musun?!” dedi. Resûlullah (s.a): “Canım elinde olan Allah'a yemin ederim ki, o öyle bir tövbe etti ki, eğer tövbesi Medinelilerden yetmiş kişiye taksim edilse yeterdi. Sen bu kadının canını feda etmesinden daha üstününü buldun mu?” buyurdu.
- 35 Buhârî, “Menâkıb”, 26, “Hudûd”, 24; Müslim, “Hudûd”, 26; Ebu Dâvud, “Hudûd”, 26; Hâdise şöyle geçmektedir: İbn. Ömer radiyallâhu anhûmâ şöyle demiştir: Yahudiler Resûlullah (s.a)'e gelip, içlerinden bir erkekle kadının zina ettiğini söylediler. Resûlullah (s.a) kendilerine: “Zina hakkında Tevrat'ta ne buluyorsunuz?” dedi. “Onu teşhir ederiz ve değnekle dövülür” dediler. Bunun üzerine Abdullah b. Selâm “Yalan söylediniz. Onda recm var” dedi. Tevratı getirip, koydular. Yahudilerden birisi, elini recm ayetinin üstüne koydu, sonra onun öncesini ve sonrasını okumaya başladı. Abdullah b. Selâm Ona: “Elini kaldır” dedi. Adam elini kaldırdı, recm ayeti görünüyordu. Bunun üzerine Yahudiler: “Doğru söyledi. Yâ Muhammed Tevrat'ta recm âyeti var” dediler. Resûlullah da onların recmedilmelerini emretti ve recmedildiler.
- 36 Fuat Karabulut, “Recm Cezasının Hz. Peygamber'in Uygulamaları Işığında Değerlendirilmesi”, *Ekev Akademi Dergisi* 50 (2016), 99.
- 37 Karabulut, “Recm Cezasının Hz. Peygamber'in Uygulamaları Işığında Değerlendirilmesi”, 104.
- 38 Ebu Davud, “Hudûd”, 26.
- 39 İmâm Mâlik, *Muvatta'u Mâlik bi-Rivâyeti Muhammed b. el-Hasan eş-Şeybânî*, thk. ‘Abdulvehhâb ‘Abdullatîf (b.y.: Mektebetü'l-İlmiyye, 2. basım, ts.), el-Hudûd fi'z-Zinâ”, 694; Buhârî, “Menâkıb”, 26, “Hudûd”, 24; Müslim, “Hudûd”, 26.

Hadis kaynaklarında geçen rivâyetler sened, metin, lafız, ravi vb. açıdan tetkik edilmektedir. Bu bakımdan Hz. Peygamber döneminde recm uygulamasıyla ilgili rivâyetleri inceleyen Fuat Karabulut, recm cezasıyla alakalı rivâyetlerde bazı ravilerin cerhe tabi tutulması ve rivâyetler arasında lafzî farklılıkların bulunmasıyla birlikte, bu husustaki hadislerin genel itibarıyla sahih ve hasen olduklarını ifade edip sünnette recmin uygulanması açısından muhalif bir yaklaşımın olmadığını belirtmektedir.⁴⁰

Bu değerlendirmeler ışığında recmin uygulanması bakımından zikredilen rivâyetlere aykırı bir yaklaşım, genel olarak sünnetin neshine yönelik olacaktır. Çünkü recmin tatbik edildiği hususunda günümüze kadar âlimlerin çoğundan itiraz gelmemiştir. İtiraz ve tartışma, bu uygulamanın Kur'ân-ı Kerîm ile temellendirilmesi noktasındadır. Sünnette ise recmin varlığı, bilinen ve yadsınamaz bir gerçeklik taşımaktadır.

Diğer taraftan sünnetteki recm uygulamasının, Nûr Suresinin nüzûlünden önce mi sonra mı vuku bulduğu tartışılmıştır. Recm uygulamasının tarihi seyri, muhsan-gayrı muhsan ayrımını ortadan kaldırma noktasında önemli bir mevzuyu ihtiva etmektedir. İlk recm uygulamasının tarihi açıdan tespit edildiğini düşünürsek bu belirleme, recmin tarihsel sübûtu noktasında bizlere önemli veriler sunacaktır. Sünnette recm uygulamasının, Nûr Suresinin nüzûlünden önce olduğu tespit edildiği takdirde Nûr suresindeki celde âyetinin, recm cezasını neshettiği ifade edilmiş olacaktır. Aksine recm uygulaması, surenin nâzil oluşundan sonra ise bu durumda recm cezası, Hz. Peygamber'in teşrîf yetkisiyle açıklık kazanacaktır. Hz. Peygamberin devrinden sonra râşid halifeler ve sonraki dönemlerde görülen recm uygulamalarından ve fiili sünnetten hareketle recmin had cezası şeklinde anlaşıldığını söyleyebiliriz. Bu nedenle sure ve fiilî uygulamaların nuzûl ve vurûd zamanları önem arz etmektedir. Nitekim Yaşar Yiğit, recmin tarihsel sübutu konusuna değinerek recmin, Nûr Suresinin nüzûlünden önce mi yoksa sonra mı olduğunu belirlemenin, bu cezanın had yahut ta'zir cezası kabilinden hangisi olarak uygulandığına açıklık getireceğini ifade etmektedir.⁴¹

Gamidiyeli kadının recmedilme hadisesinin zaman açısından vuzuhu, recm cezasının Nûr suresindeki celde âyetiyle siyak sibaki bakımından önem arz etmektedir. Bu hadisenin daha önce de belirtildiği üzere Mâiz b. Mâlik olayından sonra olduğu bilinmektedir. Bir uygulamanın ilk ortaya çıkış zamanı değil de daha sonraki varlığı yani Mâiz'in recmi değil de sonraki recm hadiseleri, sübût yönünden daha tercih edilmeyi gerektirmektedir. Zira sonraki bir dönemde recm, ceza olarak hala muhsan kimselere uygulanıyorsa Hz. Peygamber'in, celde âyetine mukabil recm cezasını uygulamış olduğu görülecek ve mesele celde âyetiyle nihâyete erdirilemeyecektir.

Gamidiyeli kadının recmine katıldığı ifade edilen Halid b. Velid'in, hicri yedinci yılda meydana gelen Hayber'in fethinden sonra hicri yedinci yılın sonu veya sekizinci yılın başında Müslüman olduğu bilinmektedir.⁴² Ayrıca bu hadisenin hicri dokuzuncu yılda gerçekleştiğini söyleyen tarihçilerin de olduğu bilinmektedir.⁴³ Nur suresinin ise hicretin altıncı yılında ve "ifk" hadisesinden sonra nazil

40 Karabulut, "Recm Cezasının Hz. Peygamber'in Uygulamaları Işığında Değerlendirilmesi", 109.

41 Yaşar Yiğit, *Ana Hatlarıyla İslam Ceza Hukuku* (Ankara: Detay Yayıncılık, 2020), 46.

42 Karabulut, "Recm Cezasının Hz. Peygamber'in Uygulamaları Işığında Değerlendirilmesi", 105; Ayrıntılı bilgi için bk. Mustafa Fayda, "Hâlid b. Velîd", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1997), 15/289-292.

43 Karabulut, "Recm Cezasının Hz. Peygamber'in Uygulamaları Işığında Değerlendirilmesi", 105.

olduğu ma'ruftur.⁴⁴ Bu nedenle celde âyetlerinden sonra Hz. Peygamber tarafından recm cezasının uygulandığı anlaşılmaktadır. Ne var ki tüm bu değerlendirmeler kesin bir sonuç ihtiva etmemekle birlikte tarihi verilerden hareketle bir neticeye ulaşmayı hedeflemektedir. Ancak raşid halifeler döneminde ve İslam şeriatının uygulandığı devletlerde bu cezanın görülmesi, ulaşılan sonucun da kuvvetini ortaya koymaktadır. Nitekim İbn Hacer'in de Asif olayının, Nur suresinin nüzûlünden sonra olduğunu ifade ettiği görülmektedir.⁴⁵ Aynı şekilde Asif hadisesine tanıklık eden Ebu Hureyre'nin hicri yedinci yılda Müslüman olduğu göz önüne alınınca mezkûr olayın hicri yedinci yıldan önce gerçekleşmesi ihtimal dairesinden çıkacaktır.⁴⁶

Bu itibarla; Nûr suresinin nazil olduğu hicri altıncı yıl olduğu bilgisi ve recm olaylarına tanıklık eden sahâbeden hareketle, recm cezasının Nûr suresinin nüzûlünden sonra uygulandığını ve fiilî uygulamayı değerlendiren sahabenin de bu cezayı Hz. Peygamberin devrinden sonra da devam ettirdiğini söyleyebiliriz.

3. Recm Hakkındaki Müspet ve Menfi Deliller

3. 1. Recmi Reddedenler ve Delilleri

İslam hukukunda zina suçu ve cezasında genel yaklaşım; muhsan olanlara recm; gayr-ı muhsanlara ise celde cezasının uygulanması şeklindedir. Dört mezhebin de bu konuda ittifak etmeleri son derece önemli bir parametredir.⁴⁷ Ayrıca fıkıh kitaplarında bu konunun “Kitabu'l-Hudûd” başlığı altında işlenmesi recm uygulamasını kabul ettiklerinin bir tezahürüdür. Bunun dışında Haricîler, Mutezile'nin önde gelen âlimlerinden Nazzâm ve bazı çağdaş İslam hukukçuları, recmin varlığına ilişkin farklı yaklaşımlar sergilemekte ve bu cezayı kabul etmemektedir.⁴⁸

Haricîler, lafızcı⁴⁹ yaklaşımlarının da etkisiyle celde âyetini, Nisa 25. âyette geçen “*Evlendikten sonra bir fuhuş yaparlarsa onlara, hür kadınların cezasının yarısı gerekir*”⁵⁰ hükmüyle teyid ederek sünnetle sabit olan recm cezasını ahad haber olarak görmüşlerdir. Ahad haberin de umumi âyeti tahsis edemeyecek olması, onları recmi kabul etmemeye ve Kur'ân merkezli bir yaklaşım sergilemeye götürmüştür.⁵¹ Ayrıca Haricîlerin, recm ve bazı hükümleri Kur'ân'da bulamamaları nedeniyle Ömer b. Abdülaziz ile yaşadıkları bir tartışma da olmuştur. Buna göre halifenin, muhataplara namazın kaç rekât olduğu ve zekâtın miktarı gibi konuları sorması üzerine Haricîler, “*Hz. Peygamber ve ashâb böyle yapmıştır*” cevabını vermişlerdir. Ömer b. Abdülaziz ise recm ve diğer hükümlerin de işte bu şekilde uygulandığını ifade etmiştir.⁵² Bu hadiseden de anlaşılacağı

44 Karabulut, “Recm Cezasının Hz. Peygamber'in Uygulamaları Işığında Değerlendirilmesi”, 105.

45 Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî, *Fethu'l-Bârî bi Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, (Beyrut: Daru'l-ma'rife, 1379), 12/159.

46 Karabulut, “Recm Cezasının Hz. Peygamber'in Uygulamaları Işığında Değerlendirilmesi”, 108.

47 es-Serahsî, *el-Mebcut*, 9/36.

48 Karabulut, “Recm Cezasının Hz. Peygamber'in Uygulamaları Işığında Değerlendirilmesi”, 93.

49 Lafızcı Yaklaşımdan kastedilen; Kur'ân-ı Kerîm ayetlerini zâhiri ve literal anlamıyla okumaktır. Detaylı bilgi için bkz. Necmettin Çalışkan, “Hâricîlik Anlayışının Kökenleri ve Günümüzdeki Yansımaları”, *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/1 (2015), 99-124; Ethem Ruhi Fıçlalı, “Hâricîler”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997)16/175-178.

50 en-Nisâ 4/25.

51 Yaşar Akyay, “*Talat Koçyiğit'in Hayatı, Kur'ân-ı Kerîm Meali ve Tefsiri İsimli Eserinde Ahkâm Ayetlerinden Zina Ayetlerine Yaklaşımı*” (Uşak: Uşak Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 55-56.

52 Ahmed b. Ali er-Râzî el-Cessas, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, thk. Muhammed Sadık Gamhâvî, (Beyrut: Daru İhyâ-i tûrasî'l

üzere Haricîler'in recmi kabul etmemeleri, onların nebevî öğretiden uzak ve sahabe toplumundan ayrı yaşamlarından kaynaklanmaktadır.⁵³

Diğer taraftan bazı çağdaş müellifler, recm gibi büyük bir cezanın varlığına ilişkin Kur'an'da bir delil olmamasını büyük bir problem olarak görmekte ve şârî'in insan hayatını sona erdiren böylesine büyük bir cezayı açıklamaktan kaçınmayıp celde âyeti gibi recmin de Kur'an'da açıklanması gerektiğini ifade etmektedirler. Temel düşünceleri bu olmakla birlikte "(Savaş esiri olarak) sahip olduklarınız hariç, evli kadınlar (da size) haram kılındı"⁵⁴ ifadesini, aynı surenin 25. âyetinde "Onlara, hür kadınların cezasının yarısı gerekir" şeklinde cariyeler için belirtilen cezaya bir kıstas kılmışlardır. Bu kıstas onları aynı âyette geçen "Sizden kimin, hür mü'min kadınlarla evlenmeye gücü yetmezse sahip olduğunuz mü'min genç kızlarınızdan (cariyelerinizden) alsın"⁵⁵ ibâresini görmemeye sevk etmiştir.⁵⁶ Bu da recmin sübûtuna nasıl yaklaşıldığının bir göstergesidir.

Recm cezası ile ilgili çıkarımda bulunulurken başvurulacak metotlarda problemin ne olduğu çok önemlidir. Zira amaç, naslardan hareket ederek sonuca ulaşmak mı yoksa bir hedef belirleyip nasları fikre göre yerleştirmek mi? Bu soru aslında recm cezasının seyrini belirleyici özellik taşımaktadır. Ayrıca fikirden naslara doğru bir yaklaşımla Hz. Peygamber'in "tebyîn" ve "teşri" yetkilerinin de göz ardı edildiği görülmektedir.

Recm cezasının İslam ceza hukuku bağlamında ağır bir yaptırım olması, İslam ve Müslümanlara yakışmadığı gerekçesiyle zina suçunun cezası olarak sadece celde ile yetinileceği ve bu konuda Kur'an'ın delil olarak yeterli olduğu fikri de karşımıza çıkmaktadır.⁵⁷ Buna göre bazı bilgiler tarafından recmle ilgili rivâyetlerin uydurma olarak değerlendirildiği ifade edilmektedir.⁵⁸ Dolayısıyla Kur'an merkezli bu yaklaşım aynı zamanda kendi içinde duygusal bir paradoks doğurmaktadır. Zira sonuçları itibariyle birbirine denk olmamakla birlikte bir yandan recm cezası eleştirilip ağır olduğu söylenirken bir yandan ağırlık bakımından recm cezasından çok da hafif olmayan celde cezası savunulmaktadır. Nitekim yüz celdenin teşhir edilmek suretiyle toplum içinde infazı, basite alınacak bir ceza değildir. Öte yandan konulu itibariyle cezalar suçlunun ıslahı, mağduru razı etme ve genel bir caydırıcılık gibi gayeler içermektedir.⁵⁹ Recm uygulamasının zarûriyyât-ı hamseden⁶⁰ olan neslin korunması ilkesiyle ilişkisi de izahtan varestedir.

Arabî, 1405), 3/45; Kemaleddin Muhammed b. Abdü'lvâhid es-Sivâsî, *Şerhu Fethi'l-Kadîr* (Beyrut: Daru'l fikr, ts.), 5/224.

53 Boynukalın, *İslam Hukukunda Zina Suçu ve Cezası*, 117.

54 en-Nisâ 4/24.

55 en-Nisâ 4/25.

56 Karabulut, "Recm Cezasının Hz. Peygamber'in Uygulamaları Işığında Değerlendirilmesi", 93.

57 Mehmet Azimli, "Hz. Ömer Dönemi Recm Uygulamaları", *Uluslar Arası Hz. Ömer Sempozyumu*, ed. Ali Aksu, (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2018), 1/377.

58 Azimli, "Hz. Ömer Dönemi Recm Uygulamaları", 1/377.

59 Yiğit, *Ana Hatlarıyla İslam Ceza Hukuku*, 30-31.

60 Zarûriyyât-ı hamse; İslam hukukunda dinin, canın, aklın, malın ve neslin korunması prensibini ifade eder. Detaylı bilgi için bkz. Ertuğrul Boynukalın, "Makâsîdü's-Şerâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 27/423-427.

3. 2. Recmi Savunanlar ve Delilleri

Müslümanların büyük çoğunluğunun mensup olduğu dört mezhep, muhsan olan zânilere recm cezasının uygulanacağı üzerinde görüş birliği içerisinde.⁶¹ Nitekim daha önce de ifade edildiği üzere neshedildiği düşünülen âyet ve Hz. Peygamberin fiili uygulamaları bu konuda delil olarak kabul edilmektedir. Recm âyetiyle ilgili yaklaşımlar çalışmamızın önceki kısımlarında ele alınmış olsa da recm cezasının sübûtuna delil gösterilen celde âyeti, ilgili hadisler ve fiili uygulamaların fıkıh usulü kaideleri çerçevesinde yeniden değerlendirilmesi yerinde olacaktır.

Hâricîler hariç recm cezasının sübûtunun sünnetle sabit olduğu kabul edilmiştir.⁶² Özellikle Hanefî mezhebince hükmü baki metni mensûh olarak ifade edilen lafzın yanı sıra Hz. Peygamber'in fiili recm uygulamaları bizzat delil kabul edilmektedir. Kesin olarak bir görüş belirtilmesi de hadislerin sebep-i vuruları, uygulama tarihleri ve ravilerin de Müslüman oluşları dikkate alındığında genel kanaat, recm uygulamalarının Nûr Suresinin nüzûlünden sonra olduğu fikrini vermektedir.

Genel olarak recmle ilgili rivâyetlerin mütevatir, meşhur veya âhâd haber kategorisinde değerlendirildikleri görülmüştür. Nitekim Hâricîler bu rivâyetleri âhâd haber kabilinden gördükleri için recme karşı çıkmışlardır. Recmi kabul edenler ise bu konuda gelen rivâyetleri “mütevatir haber” olarak görmektedir.⁶³ Bunun yanı sıra muhsan olduktan sonra zina suçuna karşılık recm uygulanacağı hakkında sahabenin icmâ'ı vardır.⁶⁴ Sahabe ve sonraki dönemde recm uygulamasına karşı olumsuz bir tavrın görülmemesi onun sadece örfî bir uygulama olarak sınırlandırılmasına tezat teşkil eder. Nitekim fiili uygulamaların muteber hadis kaynaklarında bulunması, sahabenin bu konuda icmâ'ı, sonraki dönemde raşid ve diğer halifelerce uygulanması recmin sübûtunun delilidir. Bu sebeple ulemânın çoğunluğu recmi had cezaları kapsamında incelemiştir.

Fıkıh kitaplarında recmin sadece varlığına ilişkin deliller yer almaz. Bilakis recmin uygulanma şekline kadar en hassas noktalarına bile işaret edilmesi,⁶⁵ onun had cezası kapsamında görüldüğüne ayrı bir delil sunmaktadır. Nitekim Hz. Ömer zamanında Muğire b. Şube'ye atılan zina ifti-

61 es-Serahsî, *el-Mebşut*, 9/36; Abdurrahman el-Cezerî, *Kitabu'l Fıkh alâ Mezâhibi'l Erbaa*, (Beyrut: Dâru kütübî'l ilmiyye, 2003), 5/65; Vehbe b. Mustafa Zühaylî, *el-Fıkhü'l İslâmî ve Edilletühü*, (Dimeşk: Dâru'l fikr, t.y.), 7/5364.

62 Ebû Bekr Şemsü'l-E'imme Muḥammed b. Ebî Sehl Aḥmed es-Seraḥsî, *el-Mebşut* (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1993), 9/36,37.

63 Zeynü'ddîn ibn Nüceym el-Hanefî, *el-Bahru'r-Râik Şerhu Kenzü'd-Dekâik*, (Beyrut: Daru'l ma'rife, ts), 5/8; es-Sivâsî, *Şerhu Fethi'l-Kadîr*, 5/224; Huccetu'l-İslâm Ebû Hâmid Muḥammed b. Muḥammed el-Gazzâlî, *Mustaşfâ fi 'İlmi'l-Uşûl*, thk. Muḥammed 'Abdusselâm 'Abduşşâfi (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1993),1/101; Ebû 'Abdillâh Faḥr-rüddîn Muḥammed b. Ömer b. Hüseyin er-Râzî, *el-Maḥşûl*, thk. Tâhâ Câbir Feyyâd el-'Ulvânî (b.y.: y.y., 1418/1997), 3/80; Muhammed b. Ali eş-Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr* (Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 1414), 4/6.

64 İbn Nüceym, *el-Bahru'r-Râik*, 5/8; es-Sivâsî, *Şerhu Fethi'l-Kadîr*, 5/ 224.

65 Recm cezasının şartı, muhsanlık vasfı olduğundan dolayı kaza meselelerinde bu şartın meydana gelmesi üzerinde durulmuştur. Mezheplere göre farklılık arz eden akıl, baliğ, Müslüman olma, hür olma, sahih bir nikâhla evlilik, özür durumunda ilişki gibi şartlar ekseninde muhsanlık vasfı kaza konusu olmuştur. Yine şüphe durumunda hadlerin düşürülmesi ulemânın başvurduğu bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Kanaatimize göre şüphe ile hadleri def etmenin kaynaklarda da görüleceği üzere ilgili kaza meselesine mahsus kılınması, âhad haberin şüphe formunda değerlendirilmesinden daha makul olacaktır. Had cezasının kaza bakımından tartışıldığı yerler için bkz. Serahsî, *el-Mebşut*, 9/57; Ebû Bekir b. Mes'ûd el-Kâsânî, *Bedâ'i'u's-Sanâ'i fi Tertibi's-Şerâ'i* (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1986), 7/61; İbrahim Türk, *İslam Hukukunda Görme Engellilere Dair Hükümler* (İstanbul: Kitap Dünyası Yayınları, 2022), 103-106.

rasında tahkikatın derinlemesine yapılması, recm gibi ağır bir cezayla ilişkili olsa gerektir.⁶⁶ Bu tahkikatın hem bu kadar önemli olması hem de recm cezasının örfî bir uygulama olarak görülmesi çok muteber görülmemektedir.⁶⁷

Recm meselesine deliller açısından baktığımızda celde âyetinin hadislerle tahsisi veya neshi söz konusudur. Umumi bir manaya sahip olan âyetin tahsisi veya neshi ancak kendi kuvvetindeki bir delille söz konusu olabilir. Hanefîler açısından mütevatir ve meşhur sünnet, âmm olana zaman bakımından mukarin değilse onu nesh edebilir. Cumhura göre ise âmma mukarin olsun olmasın, ister müstakil ister gayr-i müstakil olsun mütevatir ve meşhur sünnet âmmı tahsis eder.⁶⁸ Cumhura göre tahsise uğramamış âmm yoktur. Bu bakımdan âmmın delaleti zannidir. Hanefîlere göre tahsis edici bir nas yoksa âmmın delaleti hâs gibi kat'îdir.⁶⁹

Recmle ilgili rivâyetler Hanefîler tarafından “mütevatir haber” olarak görülmektedir. Açıkça mütevatir tabiri kullanılmasa da meşhur haber niteliğindedir. Bu konuda sahabenin ve Müslümanların icmâ kat'i delil oluşturmaktadır.⁷⁰ Dolayısıyla celde âyeti olarak bilinen Nûr Suresi

66 Ebü'l-Hasen İzzüddîn Alî b. Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî İzzeddin ibnü'l Esîr, *el-Kâmil fi't-Târîh*, thk. Ömer Abdü's-Selâm et-Tedmirî, (Beirut: Dâru'l Kütübî'l Arabî, 1997) 2/63. Olay şöyle anlatılmaktadır: Hz. Ömer, Muğîre b. Şube'yi Basra valiliğinden almış ve onun yerine Ebu Mûsâ'yı tayin etmiş ve ona Muğîre b. Şube'yi kendisine göndermesi için emir vermişti. Onun görevden alınmasının sebebi, Ebu Bekre ile Muğîre b. Şube arasındaki anlaşmazlık olmuştur, ikisi de komşu olup aralarında bir yol bulunmaktaydı. Her ikisinin de bir odası ve karşılıklı pencereleri vardı. Bir gün Ebu Bekre'nin yanına bir kaç arkadaşı gelmiş, oturmuş konuşuyorlardı. Bu arada bir rüzgâr esmiş ve pencerenin kanadını açmıştı. Ebu Bekre pencereyi kapatmak üzere kalktığında Muğîre'nin de aynı şekilde penceresinin kanadının açık olduğunu ve Muğîre'nin bir kadının bacakları arasında olduğunu gördü. Ebu Bekre çevresinde bulunanlara: “kalkın ve olanı görün!” deyince onlar da ayağa kalkarak bakmaya başladılar. Bunlar Ebu Bekre, Nâfi b. Kelede, Ebu Bekre'nin anne bir kardeşi Ziyâd b. Ebîh ile Mâbed el-Becelî idi. Ebu Bekre kendilerine: “Şahit olun!” deyince onlar: Bu kadın kim oluyor?’ diye sordular. Ebu Bekre şöyle cevap verdi: Bu Umm Cemil b. el-Efkam'dır. Umm Cemil, Âmir b. Sasa kabilesinden olup Muğîre ve diğer komutanların yanına gidip gelirdi. Onun zamanında diğer bazı kadınlar da aynı şekilde davranırdı. Kadın ayağa kalkınca iyice gördüler. Muğîre, namaz kıldırmak için dışarı çıkınca Ebu Bekre ona engel olmuş ve Hz. Ömer'e yazılı olarak durumu bildirmişti. Bunun üzerine Hz. Ömer, Ebu Mûsâ'yı Basra'ya vali olarak tayin etmişti. Ebu Mûsâ kendisinin emir olarak tayin edildiğini belirten mektubu Muğîre'ye teslim etti. Bu mektup son derece özlü ve belliğ ifadeler taşıyordu: Bana çok büyük bir haber ulaştığından Ebu Mûsâ'yı emir olarak gönderiyorum. Sen elinde ne varsa ona teslim et ve alelacele yanıma gel!' Muğîre, Ebu Bekre ve diğer şahitler birlikte yola koyuldular ve Hz. Ömer'in yanına geldiler. Muğîre Hz. Ömer'e: “şu kullara bir soruver, beni nasıl gördüler? Benim yüzüm onlara mı dönüktü, yoksa arkam mı dönüktü? Kadını nasıl gördüler ve onu tanıdılar? Eğer onlar beni önümden gördülerse ben nasıl oldu da örtünmedim? Beni arkamdan gördülerse kendi evimde ve hanımımın üzerinde iken bana bakmayı nasıl kendileri için helâl kabul ettiler? Allah'a yemin ederim, ben hanımımın başkasına varmış değilim.” Onun hanımı Umm Cemil b. el-Efkam'a oldukça benziyordu. Ebû Bekre ise Muğîre'yi Umm Cemil üzerinde ipliğin iğnede olduğu gibi gördüğünü söyleyerek onları arkalarını dönmüş olarak gördüğünü belirtti. Şibl ve Nâfi' de aynı şekilde şahitlik yaptılar. Ziyâd ise şöyle dedi: Ben onu bir kadının bacakları arasında gördüm. Kınalanmış ve çırpınan iki kadın ayağı ile üstleri açık iki kalça gördüm. Şiddetli bir itişme sesi işittim. Hz. Ömer: İpliğin iğnede olduğu gibi gördün mü? diye sorunca o: Hayır! diye cevap verdi. Bu sefer Hz. Ömer: Peki kadını teşhis edebilir misin? diye sorunca Ziyâd: Hayır, ama hayal meyal hatırlıyorum diye cevap verdi. Bunun üzerine Hz. Ömer: Sen kenarda dur! dedikten sonra diğer üç kişiye iftira cezası uygulanmasını emretti. Bunun üzerine Muğîre: Bu kulların bana yaptıklarına karşılık sen de benim yüreğimi soğut! dediyse de, Hz. Ömer kendisine: “Sus, Allah sesini kıssın. Allah'a yemin ederim, eğer şahitlik tamamlanmış olsaydı seni kendi taşlarınla taşlamış olacaktım. Sen kalbi boş bir şehvetperestsin!” diye payladı.

67 Azimli, “Hz. Ömer Dönemi Recm Uygulamaları”, 1/ 379.

68 Zeküyyüddin Şaban, *İslam Hukuk İlminin Esasları*, çev. İbrahim Kafi Dönmez (Ankara: TDV Yayınları, 2012), 349-355.

69 Şaban, *İslam Hukuk İlminin Esasları*, 353-354.

70 Boynukalın, *İslam Hukukunda Zina Suçu ve Cezası*, 117.

2. âyetinin cumhura göre Hz. Peygamber'den nakledilen recm rivâyetleriyle tahsisi, Hanefilere göre ise neshi söz konusudur. Cumhur açısından âyet delaleti zanni olup yine delaleti zanni bir haberle tahsis edilmektedir. Hanefiler açısından ise âyet delaleti kat'î olup mütevatir veya meşhur sünnetle nesh edilmiş sayılmaktadır. Neticede sahabe arasında zina suçunun cezasında muhsan ve gayr-ı muhsan ayrımı olduğu anlaşılmakta; buna mukabil de icmân varlığıyla birlikte recmin sünnetle sabit oluşu netlik kazanmaktadır. Bu konuda Muhsin Demirci'nin şu tespiti, yaklaşımımızı teyit edici niteliktedir: "Hz. Peygamber'in söz konusu tatbikatının kaynağı sünnet vahyidir. Sünnet vahyi ile konulmuş bir hüküm de bağlayıcıdır. Çünkü Hz. Peygamber de mecazen şâri' sıfatına sahiptir. Kur'ân'ın hüküm koymadığı alanlarda Hz. Peygamber bu sıfatına istinaden hüküm koymuştur. Dolayısıyla onun verdiği hüküm de sonuç itibarıyla Allah'ın onayından geçtiği bir başka ifadeyle tahrir-i vahiy olduğu söz konusu olduğu için meşru ve bağlayıcıdır."⁷¹

Recmin ta'zir cezası olarak görülmesi için bir takım karinelere ihtiyaç duyulmaktadır. Hâlbuki Hz. Peygamber'in recmi birkaç defa uygulaması, kanı helal sayılan üç kişiden birinin muhsan olduktan sonra zina eden olarak açıklanması, sahabenin muhsanın recmi üzerine icmâ etmesi konunun had cezası bakımından karineleri sayılabilir.⁷² Neticede sahabeden bu hususa ilişkin bir itirazın olmaması ve fıkıh kitaplarında meselenin hadler bölümünde incelenmesi recmin sübutu hususunda yaklaşımı ortaya koymaktadır. Hanefi fukahâsı da bir kimseye karşı celde ile sürgün cezasının bir arada verilemeyeceğini, sürgün cezasının had değil de ta'zir ve siyaseten bazı durumlarda fayda amacıyla uygulanacağını ifade etmektedir.⁷³ Buna mukabil fakihler, eğer recmi ta'zir kabilinden sayacak olsalardı sürgün cezasını had saymadıkları gibi recmin de ta'zir türünden olduğunu ifade ederlerdi. Dolayısıyla çağımızın algılarımızı yönlendirmesi neticesinde recm cezası, fitrat ve yaşam biçimimiz bakımından bizlere ağır bir ceza olarak gözükmektedir. Bu duygusal tepkiyi recm cezasının ta'zir olarak kabul edilmesi için gösterdiğimizde, sahabe ve sonraki dönem fukahâsının bu cezayı yanlış anladıkları, örfî ve siyasî bir sebeple insanların canına son vermeye yönelik bir anlayış içine girdiklerini düşündürecektir. Bu nedenle recm cezasını, duygusallıktan uzak olarak naslar ışığında yorumlamak daha doğru bir yaklaşım olarak ortaya çıkmaktadır.

Sonuç

Recm cezasının varlığına ilişkin mezhep âlimlerinin çoğunluğunun "metni mensûh, hükmü baki" olarak kabul ettiği recm âyeti, farklı lafzî ibâreler taşımaktadır. Kur'ân-ı Kerîm sübût yönünden kat'î olması sebebiyle ondan kabul edilecek bir ibârenin de aynı kuvvette olması ve sübût açısından bir şüphe taşımaması gerekir. Bu nedenle recm âyetinin, metin açısından lafzen mütevatir olarak değerlendirilmesi mümkün görünmemektedir.

Recm cezasının sübûtunun Kur'ân ile sabitliği hususunda doğrudan bir âyetin olduğu söylene-memektedir. Bu sebeple recm cezasının sübûtunun hadis ve sünnet ile sabit olduğu göz önünde bulundurulduğunda recm uygulaması eksenindeki tartışmaların hadis ve sünnet çerçevesinde değerlendirilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Recm uygulamasının Hz. Peygamber'in ceza tatbikinde bulunduğu hususunda bir itiraz gözükmemektedir. Bu konudaki genel yaklaşım ise

71 Demirci, "Nesh bağlamında Recm Ayeti Sorunu", 116.

72 Boynukalın, «İslam Hukukunda Zina Suçu ve Cezası», 117.

73 el-Mergînânî, *el-Hidâye*, 84; el-Mevsilî el-Hanefî, *el-İhtiyâr Li't-Ta'lîli ve'l Muhtâr*, 4/86; İbn Nüceym, *el-Bahru'r-Râik Şerhu Kenzü'd-Dekâik*, 5/11.

İlgili uygulamaların Nur Suresinin nüzulünden sonra da devam edip etmediğine ilişkindir. Nitekim recm uygulamalarına dair sahâbenin icmâi ile Müslümanların fikir birliğinin olduğu görülmüştür. Hz. Peygamber döneminden sonra recm cezasının zaman zaman farklı Müslüman toplumlar tarafından uygulandığı bilinmektedir. Dolayısıyla recmin sünnet açısından meşruiyeti bir şüphe taşımamaktadır. Nitekim Âsif olayı, Hz. Peygamber döneminin en geç recm uygulamalarından biridir. Bu hadisede Hz. Peygamber, kadının kendi ikrarı nedeniyle recm edilmesini ve bekâr erkeğe ise yüz sopa vurulmasını bizzat emretmiştir. Söz konusu emir muhsan - gayr-ı muhsan ayırımını da açıkça ortaya koymaktadır.

Recm cezasının sünnette olan uygulamaları ve ilgili rivâyetler, mütevatir veya meşhur haber⁷⁴ kapsamında değerlendirilmiştir. Haberlerin kuvvet açısından taksimi neticesinde söz konusu hadislerin celde âyetini cumhura göre tahsis, Hanefîler'e göre ise neshettiği söylenebilir. Bu delillendirme Nisa 25. âyette geçen muhsanât lafzının bekâr hür kadınlar anlamına da uygun düşmektedir.

İslam ceza hukuku bakımından recm cezasının had değil, ta'zir türü bir ceza olduğu çağdaş İslam hukukçuları tarafından tartışılmıştır. Bu bağlamdaki tartışmalardan hareketle recmin, had cezası olduğuna ilişkin kuvvetli karineler bulunmaktadır. Ancak ta'zir türü bir ceza olduğunu savunanların gerekçeleri ise bize göre zayıf kalmaktadır. Bu hususta şâri' adına "Bu cezayı açıklaması gerekirdi" ve "Bu ceza şâri'in şanına yakışmamaktadır" gibi aklî çıkarımlarla karar verip kolaya kaçmak aynı zamanda sünneti de görmezden gelmek anlamına gelmektedir. Fıkıh ve hadis kitaplarında Recm uygulamasının çoğunlukla had kapsamında işlenmesi önceki dönem fukahâ ve muhaddislerin yaklaşımını bizlere sunmaktadır. Nitekim Haricîler, Nazzâm ve bazı çağdaş müellifler dışında dört mezhep bu konuda aynı görüşü paylaşmaktadır. Ayrıca yüz celde ve sürgün cezasının birlikte uygulanmasını içeren rivâyetleri değerlendirirken fakihlerin, sürgünün ta'zir kapsamında olduğunu belirtmekten kaçınmaması konunun mahiyetini ortaya koymaktadır.

Genel itibariyle sırf aklî gerekçeler ile recmi reddetmek, pek muteber bir yaklaşım değildir. Bu şekilde düşünmenin bizi tarihselci bir yaklaşıma götüreceği de açıktır. Yine recm uygulamasının had cezası olduğuna dair kuvvetli emareler varken, aklî bazı çıkarımlarla bunun ta'zir olduğunu iddia etmek yaşadığımız çağın algımız üzerindeki etkisinin açık bir göstergesidir. Bundan hareketle Hz. Peygamber'in fiili recm uygulamalarının vaki olması, sahâbenin bu husustaki icmâi, başta klasik olmak üzere fıkıh ve hadis kitaplarında konunun "Kitabu'l Hudûd" başlığı altında işlenmesi vb. karineler recm cezasının had kapsamında değerlendirilmesinin daha isabetli olduğunu göstermektedir.

Kaynakça

Akyay, Yaşar. "Talat Koçyiğit'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim Meali ve Tefsiri İsimli Eserinde Ahkâm Âyetlerinden Zina Âyetlerine Yaklaşımı". Uşak: Uşak Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.

Aktan, Hamza. "Recm Cezası Örneğinde Sosyal Değişim Olgusu ve Kur'an", Çağımızda Sosyal Değişme ve İslam 2002 Yılı Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri, 414-426. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1. Basım, 2003.

Azimli, Mehmet. "Hz. Ömer Dönemi Recm Uygulamaları". *Uluslar Arası Hz. Ömer Sempozyumu*, ed. Ali Aksu. 1/375-378. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2018.

74 Meşhur haber, Hanefî Fukaha açısından kuvvetli bir delildir. Kuvvet bakımından meşhur haber ile "amm"ın tahsis, "mutlak"ın takyidi mümkündür. Detaylı bilgi için bkz. Şaban, *İslam Hukuk İlminin Esasları*, 77.

Muhammed Key

- Boynukalın, Ertuğrul. "Makâsidü'ş-Şerîa". Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.27/423-427. Ankara: TDV Yayınları, 2003.
- Boynukalın, Mehmet. *İslam Hukukunda Zina Suçu ve Cezası*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *el-Câmi'u's-Sahîh*. thk. Muhammed Züheyr b. Nasr. 9 Cilt. b.y.: Dâru Tavki'n-Ne-cât, 1. Basım, 1422/2001.
- el-Cezerî, Abdurrahman. *Kitabu'l Fıkh alâ Mezâhibi'l Erbaa*. 5 Cilt. Beyrut: Dâru Kütübi'l İlmiyye, 2. Basım 1424/2003.
- Çalışkan, Necmettin. "Hâricîlik Anlayışının Kökenleri ve Günümüzdeki Yansımaları". *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/1 (2015). 99-124
- Demirci, Muhsin. "Nesh Bağlamında Recm Âyeti Sorunu". *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18, (2000), 101-119.
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî. *es-Sünen*. thk. Yasir Hasan, İzzuddîn Dilli, İmad et-Tayyar. b.y.: Merkezü'r-Risâle, 1. Basım, 2015.
- el-Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Alî. *es-Sünenü'l-Kübrâ*. nşr. Muhammed Abdülkadir Ata. 10 Cilt. Mekke: Mektebetü Daru'l Bâz, 1994.
- el-Cessas, Ahmed b. Ali er-Râzî. *Ahkâmu'l-Kur'ân*. thk. Muhammed Sadık Gamhâvî. 5 Cilt. Beyrut: Daru İhyâ-i Tûrasi'l Arabî, 1405.
- el-Cessâs, Ahmed b. Ali Ebû Bekr er-Râzî. *el-Fusûl fi'l-Usûl*. Vizâratu'l-Evkâfu'l-Kuveytiyye, 1994.
- ed-Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahmân b. el-Fazl. *es-Sünen*. nşr. Hüseyin Selim Esed ed-Dârânî. 4 Cilt. Suûdî Arabistan: Daru'l Muğnî, 2000.
- el-Kâsânî, Ebû Bekir b. Mes'ûd. *Bedâ'i'u's-Sanâ'i fi Tertibi's-Şerâ'i*. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2. Basım 1406/1986.
- el-Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh. *el-Câmi' li-Ahikâmi'l-Kur'ân*. nşr. Hişam Semir el-Buhârî. Riyad: Daru Âlemi'l Kütüb, 2003.
- el-Merginânî, Ebû'l-Hasen Burhânüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Abdilcelîl el-Fergânî. *el-Hidâye*. 8 Cilt. b.y.: Mektebetü'l Büşrâ, 2014.
- el-Mevsilî, Abdullah b. Mahmud b. Mevdud el-Hanefî. *el-İhtiyâr Li't-Ta'lili ve'l Muhtâr*. thk. Abdullatîf Muhammed Abdurrahman. 5 Cilt. Beyrut: Daru'l Kütübi'l İlmiyye, 2005.
- en-Neseî, Ebû'l-Berekât Hâfizüddîn Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd. *Medâriku't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vil*. 3 Cilt. Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 2017.
- es-Serahsî, Ebû Bekr Şemsü'l-eimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed. *Usûlu's-Serahsî*, ed. Ebû'l-Vefâ el-Efğânî. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1973.
- es-Serahsî, Ebû Bekr Şemsü'l-Eimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed. *el-Mebcut*.30 Cilt. Beyrut: Dâru'l Ma'rife, 1993.
- es-Sivâsî, Kemaleddin Muhammed b. Abdü'lvehid. *Şerhu Fethi'l-Kadîr*. 7 Cilt. Beyrut: Daru'l Fikr, ts.

İslam Hukukunda Recm Cezasının Sübûtu Üzerine Bir Değerlendirme

- Fayda, Mustafa. "Hâlid b. Velîd", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 15/289-292. Ankara: TDV Yayınları, 1997.
- Fığlalı, Ethem Ruhi. "Hâricîler", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 16/175-178. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- Gökmenoğlu, Hüseyin Tekin. "Kur'an-ı Kerîm'de Olmayan ve Onunla Çelişen Ceza: Recm". *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* 2, (2003), 117-129.
- İbnü'l Esîr, Ebü'l-Hasen İzzüddîn Alî b. Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî İzzeddin. *el-Kâmil fi't-Târîh*. thk. Ömer Abdü's-Selâm et-Tedmirî. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l Kütübî'l Arabî, 1997
- İbn Hacer, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî. *Fethu'l-Bârî bi Şerhi Sahîhi'l-Buharî*. 13 Cilt. Beyrut: Daru'l-ma'rife, 1379.
- İbn Hanbel. Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Mervezî. *Müsned*. 6 Cilt. Kahire: Müessesetü Kurtuba, ts.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî. *es-Sünen*. thk. Muhammed Fuat Abdülbaki, 2 Cilt. b.y.: Daru İhyai'l Kütübî'l Arabî, bs. y., ts.
- İbn Manzûr, Muhammed b. Mukerrem b. Ali Ebu'l-Fadl Cemâluddin el-İfrikî. *Lisânu'l-Arab*. 15 Cilt. Beyrut: Dâru Sâdır, 1414.
- İbn Nüceym, Zeynü'ddîn el-Hanefî. *el-Bahru'r-Râik Şerhu Kenzü'd-Dekâik*. 8 Cilt. Beyrut: Daru'l ma'rife, ts.
- İbn Rüşd, Ebü'l-Velîd Muhammed b. Aḥmed b. Muhammed b. Aḥmed Kurtûbî Endelusî. *Bidâyetü'l-Muctehid ve Nihâyetü'l-Mukteşid*. 4 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Ḥadîş, 1425/2004.
- İltaş, Davut. *Klasik Nesih Teorisi ve Çağdaş Tefsirciler*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 1. Basım, 2016.
- Karabulut, Fuat. "Recm Cezasının Hz. Peygamber'in Uygulamaları Işığında Değerlendirilmesi". *Ekev Akademi Dergisi* 50 (2016), 89-112.
- Kur'an-ı Kerîm Meâlî*, çev. Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 9. Basım, 2012.
- Kur'an Yolu*. Erişim 21 Aralık 2023. <https://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/nisa-suresi-4/ayet-24/kuran-yolu-meali-5>.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî. thk. Muhammed Fuat Abdülbaki, 5 Cilt. Beyrut: Daru İhyâi't Türesi'l Arabî, bs. y., ts.
- Şaban, Zeküyüddin. *İslam Hukuk İlminin Esasları*. çev. İbrahim Kafi dönmez. Ankara: TDV Yayınları, 17. Basım, 2012.
- Türk, İbrahim. *İslam Hukukunda Görme Engellilere Dair Hükümler*. İstanbul: Kitap Dünyası Yayınları, 2022.
- Yiğit, Yaşar. *Ana Hatlarıyla İslam Ceza Hukuku*. Ankara: Detay Yayıncılık, 1. Basım, 2020.
- Zühaylî, Vehbe b. Mustafa. *el-Fıkhü'l İslamî ve Edilletühü*. 10 Cilt. Dimeşk: Dâru'l fikr, t.y.